

Örökéletűvé és üzenetet közvetítővé teszi a fát

WEGROSZTA ZOLTÁN

FAFARAGÓ NÉPI IPARMŰVÉS Z

BESZÉL SZAKMÁJÁRÓL

dr. habil. Gerencsér Kinga
c. egyetemi tanár

A szépre való igény már az ősembert is arra sarkalta, hogy ahol lehetséges, díszítse környezetét és primitív használati eszközeit. Feltételezhető, hogy ebben a korban a díszítési jellegén kívül kultikus funkciói is lehettek a fafaragványoknak, faragott szimbólumoknak. Az unalmában is farigcsáló ember kezei közül az idők során egyre érdekesebb, szebb munkák kerültek ki. Anyagkészlete a környezetében talált természetes anyagokból származott (fa, csont, szarvasgancs, szaru, bőr). Késével különleges, saját és környezete számára jól érthető jeleket, jelképeket, szimbólum rendszereket faragott botjára és egyéb személyes használati tárgyára. Ezekkel fejezte ki érzéseit, hiedelemvilágát, ábrázolta az őt körülvevő környezetet, jelenségeket. Az élővilág történetét, sorsának alakulását évgyűrűinek rajzolatába építő fa adja „oda” a testét Wegroszta Zoltán-nak, aki örökéletűvé, jelentést hordozóvá, üzenetet közvetítővé teszi azt.

Fafaragással intenzíven 35 éve foglalkozom, bár korábban is kísérleteztem vele. Már 8 éves koromban faragtam egy fejet bükkfából édesapám, Wegroszta Gyula műhelyében, aki festett népi bútorokat készített. Szép bútorainak kicsinyített másának néhány darabját a mai napig őrzöm – mutatja nekem a műhelyében Zoltán, aki 1952-ben született Gyulán. Erdész technikus oklevelét Szegeden, az akkori Kiss Ferenc Erdészeti és Mezőgazdasági Technikumban szerezte. Felsőfokú tanulmányait Sopronban végezte az Erdészeti és Faipari Egyetemen, ahol okleveles faipari mérnöki képesítéssel végzett. A diploma megszerzését követően a Kanizsa Bútorgyárban kezdett dolgozni, közben megnősült. Feleségével, Ildikóval az egyetemen ismerkedett meg, aki szintén okleveles faipari mérnök. Ildikó kanizsai lány volt, magától értetődőnek tűnt, hogy

Nagykanizsán telepedjenek le, hiszen ott volt helyben a bútorgyár. 1984-ben a Zalaerdőhöz ment, ahol faipari és erdészeti fejlesztésekkel foglalkozott 20 éven át, megjárva a ranglétra minden fokát. Végül beruházási osztályvezető főmérnökként dolgozott. A faipar privatizálása után, a kanizsai polgármesteri hivatalban folytatta munkáját beruházási ügyintézőként – a nyugdíjba vonulásáig. Szereti az élőfát és ezzel együtt a természetet. Ismeri a fafeldolgozás majd minden területét és dolgozott is ezeken a területeken.

A fa iránti vonzalmát családi örökségnek is tartja. Anyai nagyapja falusi ezermester volt. Gyulától 40 km-re, Okányban élt – idézi fel gyermekkorát. Apai ágon valamennyien iparosok voltak, tőlük hozta a műszaki szemléletet. Érdekelte a művészet, az iskolában rajzsakköre

Az első gyerekkori szobra

is járt, ahová elvitte magával öccsét, Gyulát is, akire vigyáznia kellett. Idővel öccse is bekapcsolódott a rajzsakkör munkájába és tanulmányai befejezése után festőművész lett. Zoltán a műszaki pályán indult

”

A fa iránti vonzalmát családi örökségnek is tartja. Anyai nagyapja falusi ezermester volt. Apai ágon valamennyien iparosok voltak, tőlük hozta a műszaki szemléletet. Érdekelte a művészet, az iskolában rajzsakköre is járt.

Édesapja munkái

Szobrai között

Asszonyok

Mesterségek sorozat darabjai

Mestere példája nyomán állat- és emberábrázolásaiban a népművészet hagyományait, a pásztorfaragások formavilágát követi. Ezzel a sajátos népi faragásokat megvalósító formával tudatosan érte el, hogy alkotásai a zalai és más pásztornépek fafaragási hagyományainak hűséges és stílusörző tovább örökítői legyenek.

el, de a fafaragás mindig is érdekelte, ezen belül a faszobrászat. Annak idején, amikor az erdőgazdaságnál dolgozott, ismerkedett meg Horváth Ernő erdész fafaragóval, népi iparművésszel. Gyakran beugrott hozzá Pusztaszentlászlóra. Több mint 35 éve valójában ő indította el újra a fafaragó pályán. Mesterének és szakmai példaképének is őt tekinti, aki amíg élt, atyai tanácsaival segítette munkáját. Szobrain és dombor faragásain a környező világot, a régmúlt emlékeit jeleníti meg.

Mestere példája nyomán állat- és emberábrázolásaiban a népművészet hagyományait, a pásztorfaragások formavilágát követi. Nem törekszik az anatómia szigorú szabályainak betartására, ezért alakjai néha kicsit elnagyoltak, de talán éppen ezért bájosak és kedvesek, mozdulataikkal az érzelmeket és a szobrász gondolatait mindig pontosan visszatükrözik. Ezzel a sajátos népi faragásokat megvalósító formával tudatosan érte el, hogy alkotásai a zalai és más pásztornépek fafaragási hagyományainak

Műhelyében szerszámaival

Az előkészített faanyagok

Pávakert

hűséges és stílusörző tovább örökítői legyenek. Látszik, hogy szobrainak, életképeinek elkészítését mélyreható néprajzi és történelmi kutatás előzi meg. Így lesznek alkotásai a nézők számára valóságos népi- és környezetismereti, vallástörténeti kislexikonok. Minden munkájában mesteri módon mutatja be modelljeinek környezetét, ruházatát, tárgyait, hétköznapi és ünnepi szokásait. Ezeket különösen a nagyméretű táblaképein figyelhetjük meg.

Hogyan születik egy alkotás? Kérdésemre elmondja, hogy először a téma fog meg a gondolataiban, amit vázaltszerűen lerajzol, aztán kezébe veszi a témához illő fát és átrajzolja a fára, majd kezébe veszi a faragókést vagy a vésőt, s ahogyan a fa engedi, úgy emelkedik ki az anyagból a tervezett figura és válnak láthatóvá az arcok, alakok.

Faragásra legalkalmasabb és leginkább kedvelt faja a hárs és az éger, ritkán használ diót agancsot, csontot, szarut. A kopjafák és székel kapuk faragásához tölgyet alkalmaz. Szívesen dolgozik az értékes feketedióval is, amihez sajnos ritkán tud hozzájutni. A kéregtől a törzs közepe felé haladva más-más természetű részei vannak a fának (kéreg, szíjács, geszt és bél), ezek rendszerint árnyalatbéli eltérést mutatnak, s ez a faragásnak különös szépséget ad. A faragásra legalkalmasabb rész a geszt, bútorfának is ezt használják leginkább. Teljesen kiszáradt több évig tárolt fát használ, melyből több évre való van betárolva nála. Nagyméretű táblaképeikhez táblásított éger lapokat vásárol a közeli Borsfán.

Legjobb szerszámai közül kések és vésők egy részét ócskapiacra vette vagy maga készítette, de újakat is vásárolt. Minden műveletre külön száma van, melyek élezését is maga végzi. A faragásra fordított idő attól függ, mekkora képről vagy szoborról van szó és milyen bonyolult annak mintázata. A kis szobrok körülbelül két hétig készülnek, napi nyolcórás munka mellett, a közepes méretű képekre egy-két hónap is rámeleg, míg a nagyméretű, közel két négyzetméteres táblaképeket egy évig faragta. Ilyen például a kanizsai várkapitány, Thúry György halálának

Thury György életét bemutató táblakép

Kanizsa vár ostroma és átadása táblakép

Kanizsa vár visszafoglalása táblakép

emléket állító táblaképe, mely egy trilógia része. Ennek további darabjai a Kanizsai vár eleste (és a Kanizsai vár visszafoglalása).

A Thúry György életét bemutató táblaképnél meséli, hogy Thúry 1519-ben érkezett Kanizsára és 1571-ben halt meg. Hat jelenet mutatja meg életét és kanizsai pályafutását: van, ame-

lyikben bajvívóként tündökölt, hiszen tudjuk róla, hogy kiváló harcos volt, kicsit talán túl vakmerő is, ami végül a halálát okozta. Ezek mind megjelennek az alkotáson, melynek központi motívuma egy óriási öreg tölgyfa, ami természetesen Thúryt szimbolizálja, ugyanis rá így tekintettek kortársai. A „nagy tölgy” árnyékában az őt gyászoló

Faragott ikon

Falusi betlehem és mögötte: falusi életképek

A leggyakoribb faragókéssel faragott motívumok a különböző „naprózsák” és „szélrózsák”. Ezek tulajdonképpen rozetták, melyekkel gyakran találkozunk a régi kapukon, kopjafákon is.

lók maréknyi csoportja és a hajdani íródeák lantos látható. A dombormű 1351x570 mm nagyságú, az anyaga táblásított égerfa. Az éger a várkörnyéki lápos vidék egyik, máig is honos fajtája. A keret anyaga tölgy és bükk, a területen az esemény időszakában szintén honos fajták. A keret rátétei hársfából készültek. A keret alsó részén középen stilizált címerpajzs látható, ugyanis Thúry Györgynek nem volt külön címere.

Másik monumentális táblaképe Kanizsa vár ostromának és elfoglalásának történetét jeleníti meg. Több, mint másfél hónap kemény harc után történt meg a vár feladása, amikor 200 török katona kíséretében a megmaradt várvédők megeresztett zászlókkal fegyveresen vonultak ki a várból és 100 társukkal vitték magukkal holmijukat. Az elkészült dombormű hátterén látható a várkörnyék a körülötte lévő ingoványos mocsaras vidékkel, háttérben a zalai

dombokkal és a távoli hegyekkel. A külsővár keleti oldala a kaputoronnyal, de a középső- és belsővár is látható a tornyaival. Az előtérben jobbról-balra haladva láthatjuk Ibrahim nagyvezért, aki sátrának előterében ülve fogadja a kivonuló várvédők főparancsnokát. A nagyvezír felkínált a várkapitánynak egy hímezett kaftánt és más ajándékokat. A várkapitány kíséretével, a lováról leszállva, visszautasítja az ajándékot. A kép közepe felé haladva a kivonuló védősereg, az előtér bal felén a török tábor, a tábori kovácsműhely, ostromtorony és török ágyúállások láthatók. A dombormű 1351x570 mm nagyságú. A felső kereten címszalag, CANISIA 1600. felirattal. Az alsó kereten középen Nagykanizsa város faragott címere található. A mű 1127 munkaóra alatt készült el. A harmadik táblaképen Kanizsa vár visszafoglalása látható 1690-ben. A dombormű hátterén a vár és környéke a zalai dombokkal és a távoli

Haragos madár

hegyekkel településekkel látható. Balra lent Musztafa pasa ideiglenes tábora jelenik meg a képen. Balra fent az elvonuló török sereg hosszú sora tűnik fel a tájban fokozatosan eltűnve. A kép középpontja a kulcsátadás eseményét jeleníti meg. Batthyány gróf és vele gróf Zichy a lován ül és velük szemben a janicsár aga, a török kísérettel. Jobbra, I. Lipót zászlója és előtte a külön zsoldot tartalmazó, pénzes láda, melyre lábbal támaszkodik a kincstárnok. Az Udvari Haditanács megparancsolta, hogy a Kanizsa sikeres ostromában részt vett hadinép, Batthyány katonái, a győri katonák és a többi magyar katonaság elismeréseként egy havi külön zsoldot kapjanak. A kép jobb szélé felé haladva a bevonuló, a várat elfoglaló katonák csoportjai láthatók. A dombormű 1351x570 mm nagyságú. A felső kereten címszalag CANISCHA 1690. felirattal. A keret alsó részén középen török és magyar katona között, címerpajzson, a magyar stilizált címer látható. A dombormű elkészítése 1394 munkaórát vett igénybe. Készített már a honfoglalásról is táblaképet, legújabb nagyméretű munkája a Mohács 1526, Kanizsai Dorottya emlékére című táblakép. Kanizsai Dorottya 300 parasztjával temette el a mohácsi csatatéren elesett magyar halottakat. Ennek a bátor női hősnek állít emléket az elkészült kép. Sokat mesél a faragás műveletéről is. Fontos, hogy a faragás mindig a szálak irányában történjék, különben a fa kitöredezik, behasad. Faragóesz-

Faragott ivócsanakok

Faragott bot

Faragott pipa

köz szerint beszélhetünk faragókéses faragásról (pásztor fafaragás), véső faragásról. Faragókéssel V alakú, két oldalról való bevágással kialakított mintákat lehet készíteni, vagy csak egyszerűen karcollással. A leggyakoribb faragókéssel faragott motívumok a különböző „naprózsák” és „szélrózsák”. Ezek tulajdonképpen rozetták, melyekkel gyakran találkozunk a

régi kapukon, kopjafákon is. Véső fafaragási technika lehet úgynevezett domború fafaragás vagy mélyített (hornyolt). A mélyített faragással történő díszítés vésőkkel készül, ezzel a technikával sokkal könnyebb és gyorsabb a kivitelezés. Ezzel a módszerrel már nagyobb felületeket is lehet díszíteni. A domború díszítmények úgy készülnek, hogy a felrajzolt motívu-

X – XIV Stáció

V – VIII Stáció

A kézjegye

Zrínyi Miklós

Hajnali Őzek

mok és indák közötti alapot véséssel mélyítjük, kiszedjük a „kontúrozás” után. A kontúrozás pedig azt jelenti, hogy a kirajzolt díszítmény körvonalai mentén, a felületre merőlegesen tartott vésővel körbekopogtatunk bunkó segítségével. A vésőfaragás egy különleges válfaja az áttört fadaragás, melynél a motívumok közti alapot teljesen eltávolítjuk.

Érdeklő még az egyházi művészet, illetve annak faszobrászata. A betlehemi szoborcsoport háttéréül egy eredeti kivájt teknő szolgál, mint a betlehemi jászol, az állatokkal. A jászolban a szent család és a „háromkirályok”. A kép előterében a pásztorok hódolási jelenete látható. Jézus szenvedéseit megörökítő kálvária 14 stációját szép keretbe foglalva jeleníti meg a három faragott szárnyasoltár, amely az egyházi művészetet reprezentálja.

Hangsúlyozza a felületkezelés fontosságát, mert az adja meg a végső megjelenését a műnek. Ugyanazon fafaj színe is lehet más árnyalatú, mint ahogy a két szárnyas kálvária kép

mutatja a falon. Mindkettő hársfából készült és ugyanazt a diópác kezelést kapta, mégis más lett a színe. Ha nem használ pácot, akkor természetes natúr színében láthatjuk a fát, mint a Haragos madár című alkotásán. Ezt is felületkezelte, de csak vízben oldható lakkal. Régebben méhviaszt és méhviaszos festéket használt.

Előkerülnek különböző tárgyak is, melyeket szintén ő faragott, mint pásztorbotok, pipák és az ivócsanakok, valamint faragott szarukürtök néhány szép darabja.

2001-ben kapta meg a fadaragó népi iparművész címet. 64 kiállításon vett részt meghívásra csoportos és önálló formában. Munkáit rendszeresen zsűriztette. Van egy nyilvántartása, amibe mindent felír: készítés dátuma, sorszám, zsűriszám, az alkotás neve, s hogy hol található. Már 350 alkotás bejegyzése szerepel a füzetben.

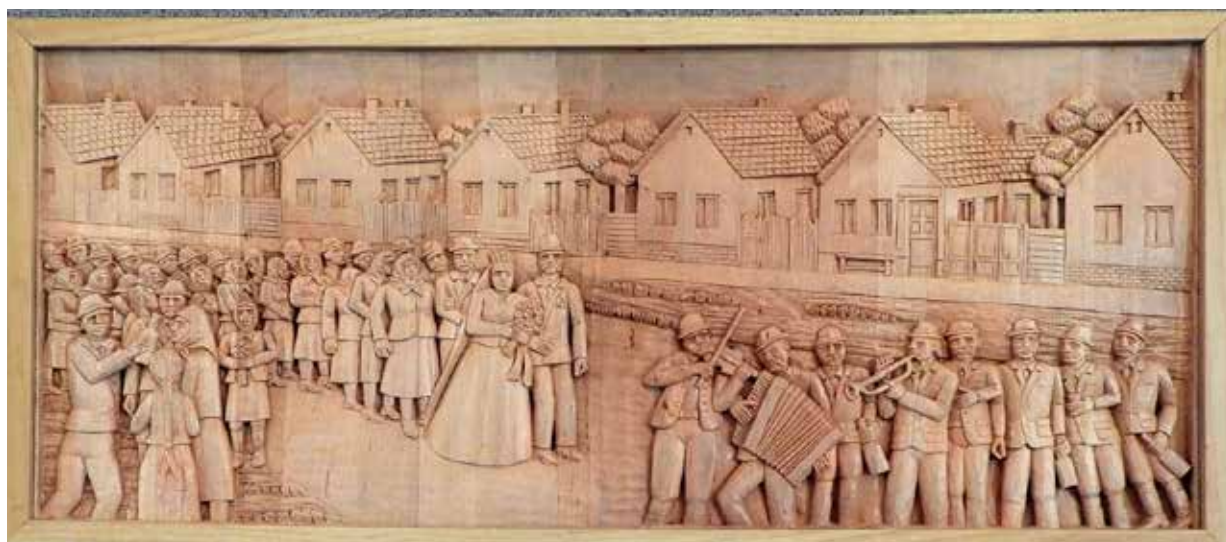
Legutóbbi köztéri munkája a nagykanizsai Széchenyi Zsigmond Szaképző Iskola Hunyadi utcai bejáratnál

Vadvízország

A zalai erdőkről álmodtam

Lakodalmos menet

” Munkáiban a régmúlt népművészetének jeles és méltó hagyományait szeretné megjeleníteni és folytatni.

Szüret

Préselés

felállított „Tulipános székeley kapu” megtervezése és díszítő motívumainak kifaragása volt, melyben segítségére voltak az iskola asztalostanulói.

Továbbá három kopjafát faragott az iskolának, sorrendben a Zsigmondy, a Széchenyi kopjafákat, valamint egy 56-os emlékkopjafát.

Munkáiban a régmúlt népművészetének jeles és méltó hagyományait szeretné megjeleníteni és folytatni. Műveiben szerepet kaptak vallásos és történelmi témájú domborművek, faragások, de mint erdész, sok szerepet kap az erdő az ott dolgozó emberek, növények és állatok. Életképeiben pedig tovább örökíti a nép életének fontosabb eseményeit, szobraiban pedig, mint egy krónikás, az eltűnőben lévő népi mesterségeket örökíti meg. A kapáló, kaszáló embert, a napszámot, az erdészt, a kiskanizsai asszonyokat munka közben. Véleménye szerint jó lenne összegyűjteni a környék fafaragó népi iparművészeit és egy állandó kiállítás keretében bemutatni őket. Nyugdíjba vonulása óta a napi teendők és a család mellett minden idejét a fafaragásnak szentelheti, mert ebben a családjá maximálisan támogatja. Felesége Ildikó, lánya és három unokája büszke a férj, apa és nagypapa munkájára. Az unokák is ügyesen rajzolnak és jó kézügyességük van. Talán valamelyikük a papa nyomdokaiba lép. ■

Fotók:

Wegroszta Zoltán fotógyűjteményéből és Gerencsér Kinga saját készítésű fotói